QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

(Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali)

ONOR. IMĦALLEF TONI ABELA LL.D.

Seduta ta' nhar it-Tlieta, 30 ta' Novembru, 2021

Numru

Rikors Numru 60/21 TA

Josephine Azzopardi (ID Nru. 179376(M))

vs

L-Avukat tal-Istat

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ta' Josephine Azzopardi (ir-rikorrenti) tat-8 ta' Frar 2021 li permezz tiegħu ppremettiet u talbet is-segwenti:

"1. Illi l-esponenti hija proprjetarja tal-appartament numru 9, Block B, St Julian's Court, Triq is-Sur Fons, San Giljan u dana wara kuntratt ta' divizjoni fl-atti tan-Nutar Michael Joseph Galea datat sebgha (7) t' Ottubru, elfejn u hmistax (2015).

2. Illi l-okkupanti Rita Caligari kienet qed tokkupa l-appartament surreferit permezz ta' titolu ta' subcens temporanju li skada fil-erbatax (14) ta' Gunju, 2002 meta allura l-istess Caligari giet li qed tokkupa l-istess appartament abbuzzivament u minghajr ebda titolu skont il-ligi.

3. Illi fil-fatt permezz tal-kawza fl-ismijiet AIC Joseph Barbara et. v. Rita Caligari (Rik. Nru. 28/2007) ir-rikorrenti flimkien mal-awturi taghha, dak

iz-zmien sidien indivizi tal-istess proprjeta`, talbu l-izgumbrament tal-istess Caligari mill-appartament surreferit.

4. Illi, fil-frattemp, permezz tal-Att XVIII tal-2007 gie introdott l-art. 12A tal-Ordinanza li Tnehhi l-Kontroll tad-Djar li permezz tieghu gie li l-istess Caligari setghet tibqa' tokkupa l-appartament surreferit b'titolu ta' kera retrospettiv kif hemmhekk dettaljat.

5. Illi, in vista tas-surreferit, l-esponenti talbet u ottjeniet referenza kostituzzjonali fl-atti tal-kawza surreferita u konsegwentement ghal dan l-Onor. Prim'Awla tal-Qorti Civili ikkonvertiet ruhha fis-Sede taghha Kostituzzjonali sabiex tiddetermina dina l-kwistjoni.

6. Illi fil-frattemp ukoll, wara ghadd ta' decizjonijiet li fihom kienet involuta kemm l-esponenti u kif ukoll hutha u li permezz taghhom dina l-Onorabbli Qorti u l-Onorabbli Qorti Kostituzzjonali iddeterminaw li l-art. 12A surreferit huwa leziv tad-drittijiet fundamentali tal-bniedem, gie sussegwentement introdott, permezz tal-Att XXVII tal-2018, l-art. 12B tal-istess Ordinanza li Tnehhi l-Kontroll tad-Djar u li permezz tieghu gie li l-imsemmija Caligari setghet xorta wahda tkompli tirrisjedi fl-appartament surreferit b'titolu ta' lokazzjoni, soggett din id-darba, ghal dawk it-termini u kundizzjonijiet hemmhekk indikati.

7. Illi permezz tas-sentenza datata 25 ta' Novembru, 2019 fl-ismijiet AIC Joseph Barbara et. v. Rita Caligari (Rik. Nru. 28/2007) dina l-Onorabbli Qorti kif diversament presjeduta iddecidiet billi laqghet is-seba' eccezzjoni tal-intimat Avukat Generali filwaqt li cahdet mill-ewwel sas-sitt eccezzjoni tieghu, cahdet ukoll it-tmien eccezzjoni dwar ir-rimedju safejn jolqot dak deciz permezz tal-istess decizjoni, cahdet l-eccezzjonijiet tal-konvenuta Rita Caligari, iddikjarat u ddecidiet li ghar-ragunijiet imsemmija fis-sentenza l-esponenti sofriet ksur tad-drittijiet fundamentali taghha kif protetti bl-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropeja fir-rigward tal-appartament numru 9 Blokka B, St Julian's Court, Triq is-Sur Fons, San Giljan u akkordat ghalhekk kumpens ghal danni morali sofferti fis-somma ta' ghoxrin elf euro (€20,000). In vista tal-introduzzjoni tal-art. 12B tal-Kap. 158 fil-mori tal-proceduri, gie allura deciz ukoll li t-talba attrici fir-rikors promotur ghall-izgumbrament tal-intimata f'dawn il-proceduri Rita Caligari ma tistax tigi deciza f'dak l-istadju u ghalhekk iddeferiet il-kawza sine die prevja l-azzjoni opportuna quddiem il-Bord li Jirregola l-Kera, liema azzjoni fil-fatt ittiehdet.

8. Illi permezz tas-sentenza datata 13 ta' Lulju, 2020 fl-istess ismijiet surreferiti (Dok. 'A' hawn anness), l-Onorabbli Qorti tal-Appell iddecidiet b'mod finali l-kawza surreferita billi, filwaqt li laqghet l-ewwel aggravju tal-appell incidentali tal-Avukat tal-Istat konsegwentement irriformat is-sentenza appellata billi hassritha u rrevokat dik il-parti fejn akkordat kumpens ta' ghoxrin elf ewro (€20,000) filwaqt illi ikkonfermatha fil-bqija taghha. Dan ghamlitu wara li kkunsidrat is-segwenti:

"Naturalment, kif gie sottomess mill-Avukat tal-Istat, jekk ir-mittenti thoss illi hija kienet diga sfat vittma ta' ksur tal-jeddijiet fundamentali taghha u jistoqqilha kumpens ghal dan, huwa possibbli ghaliha illi tintavola azzjoni kostituzzjonali/konvenzjonali ghar-rivendika tad-drittijiet taghha. Izda fil-proceduri odjerni, fejn il-pern tal-kwistjoni huwa l-prevenzjoni tal-applikazzjoni favur l-intimata Caligari ta' artikolu leziv tad-drittijiet tar-rikorrenti, ir-rimedju xieraq, u cioe l-hekk imsejjah "just satisfaction", huwa proprju n-nuqqas ta' applikazzjoni tal-artikolu inkwistjoni fil-konfront tal-intimata Caligari u mhux il-kumpens monetarju." (enfazi mizjuda)

9. Illi konsegwentement ghas-surreferit huwa car li, anke in linea ma' dak li jinsab deciz permezz tas-sentenza surreferita moghtija mill-Onor. Qorti tal-Appell, ir-rikorrenti ghadha intitolata ghar-rimedju gust u opportun tenut kont il-lezjoni tad-drittijiet fundamentali taghha kif diga` determinat mill-Qrati Taghna.

10. Illi permezz tal-ittra ufficjali datata tletin (30) ta' Dicembru, tas-sena elfejn u ghoxrin (2020) ir-rikorrenti odjerna interpellat lill-Avukat tal-Istat sabiex jaddivjeni ghal-likwidazzjoni u konsegwenti kumpens dovut mill-Istat Malti lill-istess rikorrenti bhala konsegwenza tal-fatti kollha surreferiti, inkluz ghaz-zmien kollu li jmur sad-dhul fis-sehh tal-art. 12B tal-Kap. 158 tal-Ligijiet ta' Malta u/jew bhala konsegwenza tal-fatti kollha surreferiti jekk ikun il-kaz oltre kull rimedju iehor xieraq jew opportun biex tigi spurgata il-vjolazzjoni tad-drittijiet fondamentali tal-istess rikorrenti.

11. Illi madanakollu l-Avukat tal-Istat baqa' inadempjenti u kien ghalhekk li r-rikorrenti giet kostretta illi tagixxi permezz tal-azzjoni odjerna.

Ghaldaqstant ir-rikorrenti titlob li dina l-Onorabbli Qorti, prevja dawk id-dikjarazzjonijiet kollha necessarji u/jew opportuni inkluz billi jekk hemm bzonn:

(i) tiddikjara li bil-fatti hawn esposti gew vjolati d-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti ghall-proprjeta` taghha kif protetti kemm mill-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropeja u kif ukoll mill-art. 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta rispettivament, u konsegwentement

(ii) tillikwida u tordna l-hlas tal-kumpens jew 'just satisfaction' dovut mill-intimat in rapprezentanza tal-Istat Malti lir-rikorrenti bhala konsegwenza tal-fatti kollha surreferit dan b'rizerva ghal-likwidazzjoni fl-istadju opportun tad-danni sofferti minnhom inkluz ghaz-zmien kollu li jmur sad-dhul fis-sehh tal-art. 12B tal-Kap. 158 tal-Ligijiet ta' Malta bhala konsegwenza tal-fatti kollha surreferit jekk ikun il-kaz u taghti, jekk ikun il-kaz, kull ordni u rimedju iehor xieraq jew opportun biex tigi spurgata il-vjolazzjoni tad-drittijiet fondamentali taghhom hawn lamentata.

Bl-ispejjez ta' din il-procedura kontra l-istess intimat minn issa ngunt in subizzjoni."

Rat ir-risposta tal-Avukat tal-Istat (l-intimat) tat-22 ta' Marzu 2021 li permezz tagħha wieġeb u eċċepixxa s-segwenti:

1. "Illi qabel xejn, minn kif inhuwa impostat ir-rikors promotur, jidher li r-rikorrenti qed issejjes it-talbiet tagħha unikament fuq id-dikjarazzjoni ta' ksur tad-drittijiet fundamentali tagħha mogħtija fis-sentenza fl-isimijiet ***AIC Joseph Barbara et vs Rita Caligari et,*** - Deċiża 13 ta' Lulju, 2020, Qorti tal-Appell, fl-liema każ jagħmel din l-azzjoni manifestament frivola u vessatorja intiża sabiex dak li huwa *res judicata* jiġi trasformat f'ilment kostituzzjonali*;*

2. Illi a kuntrarju ta' dak li qed tippretendi r-rikorrenti, is-sentenza msemmija minnha fl-ismijiet ***AIC Joseph Barbara et vs Rita Caligari et*** ma tagħtiha l-ebda dritt awtomatiku għal kumpens. Dan għaliex il-pern tal-kwistjoni f'dik il-kawża partikolari kienet dwar jekk l-użu tal-artikolu 12A tal-Kap. 158 tal-Liġijiet ta' Malta a favur tal-intimata Caligari f'dik il-kawża sabiex ma tiġix żgumbrata kienx konsonanti mad-drittijiet konvenzjonali tar-rikorrenti, u mhux jekk ir-rikorrenti soffrietx leżjoni tad-drittijiet tagħha fiż-żmien ta' qabel l-intavolar tal-kawża tagħha. L-għan tal-konverżjoni u d-deċiżjoni tal-ewwel Qorti fis-sede Kostituzzjonali tagħha kien proprju l-prevenzjoni ta' ksur tad-drittijiet fondamentali. Kif qalet tajjeb l-Onorabbli Qorti tal-Appell:

ir-rimedju xieraq, u cioe l-hekk imsejjah "just satisfaction", huwa proprju n-nuqqas ta' applikazzjoni tal-artikolu in kwistjoni fil-konfront tal-intimata Caligari u **mhux il-kumpens monetarju** – Enfazi mizjuda

3. Illi għalhekk, id-dikjarazzjoni ta' ksur tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti kif dikjarata fil-kawża ***AIC Barbara vs Rita Caligari*** hija suffiċjenti u ma hemmx lok għal rimedji oħra mitluba mir-rikorrenti;

4. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, u fi kwalukwe każ, ir-rikorrenti trid iġġib prova tat-titolu tagħha, u meta beda t-titolu tagħha fuq il-proprjetà in kwistjoni. Apparti minn hekk, ir-rikorrenti trid iġġib prova wkoll li din il-kirja hija mħarsa bl-Ordinanza li tneħħi l-Kontroll tad-Djar (Kap. 158 tal-Liġijiet ta' Malta);

5. Illi magħdud mal-premess, jingħad ukoll illi r-rikorrenti ma tistax tilmenta dwar perjodi qabel ma hija kellha titolu fuq il-proprjetà in kwistjoni u dan minħabba li f'dak l-istadju ċertament li wieħed ma jistax jitkellem dwar possediment;

6. Illi r-rikorrenti għandha wkoll tiddikjara liema huma dawk l-artikoli fil-liġi li allegatament qegħdin jilledu d-drittijiet fundamentali tagħha;

7. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, l-esponent jikkontesta l-allegazzjonijiet u l-pretensjonijiet tar-rikorrenti bħala infondati fil-fatt u fid-dritt għar-raġunijiet segwenti:

8. Illi safejn l-azzjoni rikorrenti hija mibnija fuq l-Artikolu 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta, din ma tistax tintlaqa' minħabba li skont l-Artikolu 37 (2) (f) tal-Kostituzzjoni, ebda ħaga f'dan l-artikolu m'għandha tinftiehem li tolqot l-għemil jew ħdim ta xi liġi safejn din tkun tipprovdi għat-teħid ta' pussess jew akkwist ta' propjeta' li sseħħ fil-kuntest ta' kirja;

9. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, l-esponent jeċepixxi l-inapplikabilita' tal-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni u dan peress illi dan l-artikolu japplika biss f'każ ta' teħid forzuż tal-proprjetà. Illi sabiex wieħed ikun jista' jitkellem fuq teħid forzuż jew obbligatorju, persuna trid tiġi żvestita minn kull dritt li għandha fuq dik il-proprjetà. Pero' ċertament li fil-każ odjern fejn l-individwu jibqa sid tal-propjetà, tali żvestiment ma jsirx u dan peress illi bit-tħaddim tal-artikolu 12A tal-Kap. 158 tal-Liġijiet ta' Malta, ir-rikorrenti ma tilfitx għal kollox id-drittijiet kollha fuq il-fond in kwistjoni. Il-miżura msemmija fil-liġi li qiegħda tattakka r-rikorrenti, għalkemm tinkwadra ruħha taħt kontroll ta' użu fil-kuntest tal-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni, madankollu din ċertament ma twassalx għal deprivazzjoni totali tal-proprjetà. Dan jingħad speċjalment fid-dawl tal-introduzzjoni tal-artikolu 12B tal-Kap. 158 tal-Liġijet ta' Malta permezz tal-Att XXVII tal-2018, fejn issa r-rikorrenti għandha l-possibbilita` li tieħu lura l-pussess tal-proprjeta, oltre għall-fatt li l-proċeduri għall-iżġumbrament tal-inkwilina Caligari għadhom *sub judice*. Isegwi għalhekk li l-ilment tar-rikorrenti ma jinkwadrax fil-parametri tal-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni u konsegwentement għandu jiġi miċħud;

10. Illi safejn l-ilment tar-rikorrenti huwa msejjes fuq l-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea, din l-Onorabbli Qorti kif diversament presjeduta fis-sentenza fl-ismijiet ***AIC Barbara vs Rita Caligari*** diġa` kellha l-opportunita` li tiddikjara li kien hemm ksur ta' dan l-artikolu in kwantu jekk l-użu tal-artikolu 12A tal-Kap. 158 tal-Liġijiet ta' Malta a favur l-inkwilina Rita Caligari f'dik il-kawża sabiex ma tiġix żgumbrata kienx konsonanti mad-drittijiet konvenzjonali tar-rikorrenti;

11. Illi in kwantu ta' pretensjonijet oħra, l-esponent jirreleva li skont il-proviso ta' dan l-Artikolu tal-Konvenzjoni, l-Istat għandu kull jedd li jgħaddi dawk il-Liġijiet li jidhirlu xierqa biex jikkontrolla l-użu tal-proprjetà skont l-interess ġenerali. Illi hija ġurisprudenza kostanti tal-Qorti ta' Strasburgu li l-Istat igawdi minn diskrezzjoni wiesgħa u għandu marġini ta' apprezzament wiesgħa sabiex jidentifika x'inhu meħtieġ fl-interess ġenerali u sabiex jistabilixxi liema huma dawk il-miżuri meħtieġa għall-ħarsien tal-interess ġenerali;

12. Illi tali diskrezzjoni tal-leġislatur m'għandiex titbiddel sakemm din ma tkunx manifestament mingħajr bażi raġjonevoli. Magħdud ma' dak li ġie spjegat aktar 'il fuq f'din ir-risposta l-esponent jisħaq li fil-każ odjern hemm bażi raġjonevoli li tiġġustifika l-promulgazzjoni tal-leġislazzjoni li tinsab taħt skrutinju fil-kawża odjerna;

13. Illi dejjem mingħajr preġudizzju għas-suespost, ma hemm ebda ksur tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea wkoll peress illi dak li ġara fil-każ odjern huwa biss li l-Istat irregola sitwazzjoni ta' natura soċjali fl-ambitu tal-ġid komuni b'dana pero' li baqgħu impreġudikati d-drittijiet tar-rikorrenti bħala sidien *qua* proprjetarji tal-fond in kwistjoni;

14. Illi fir-rapport tal-Kummissjoni fil-każ **Connie Zammit et vs Malta** (applikazzjoni numru 16756/9) tat-12 ta' Jannar 1991 ġie osservat illi "*the Court has found no violation of the Convention in cases where the State has adopted measures in the field of housing regulations where a more far reaching interference with property rights was involved. Thus in **James and others** (Eur. Court. H.R., James and Others judgment of 21 February 1986, Series A no. 98) the leaseholders were accorded a statutory right to acquire the property from the owners, while in **Mellacher and others** Eur. Court. H.R., Mellacher and Others judgment of 19 December 1989, Series A no. 169) the legislation constituted an inducement to the leaseholder not to comply with the terms of a previously validly contracted tenacy agreement".*

15. Illi fil-fehma tal-esponent ma hemm l-ebda dubju li miżuri soċjali implimentati sabiex jipprovdu akkomodazzjoni lill-persuni fil-bżonn ċertament jaqgħu fil-kappa tal-interess ġenerali. Illi l-artikolu 12A tal-Kapitolu 158 tal-Liġijiet ta' Malta huwa maħsub sabiex jipproteġi persuni milli jiġu mkeċċija mid-dar ta' abitazzjoni tagħhom f'għeluq it-terminu konċess lilhom fil-kuntratt tal-enfitewsi jew sub-enfitewżi u dan sabiex ma jispiċċawx mingħajr saqaf fuq rashom u dan taħt kondizzjonijiet riveduti li jinkludu l-awment tal-ammont imħallas lis-sid li jiżdied ukoll kull tliet (3) snin skont l-għoli tal-ħajja. Isegwi li dan l-artikolu ma jistax jiġi klassifikat bħala wieħed mhux leġittimu jew mhux fl-interess ġenerali;

16. Illi in kwantu għad-deċiżjonijiet imsemmija f'para. 6 tar-rikors promotur tar-rikorrenti, dawk id-deċiżjonijiet jorbtu biss lill-partijiet f'dawk il-kawżi u ma jikkostitwixxux stat ta' *erga omnes;*

17. Illi fl-aħħarnett, *dato ma non concesso* li din l-Onorabbli Qorti jidhrilha li kien hemm xi ksur tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti, l-esponent jirrileva li fiċ-ċirkostanzi tal-każ, dikjarazzjoni ta' ksur hija suffiċjenti u ma hemmx lok għar-rimedji oħra mitluba mir-rikorrenti;

18. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.

Għaldaqstant, fid-dawl ta' dak soprindikat jirriżulta li ma hemm ebda leżjoni tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti u din l-Onorabbli Qorti għandha

> b'hekk tiċħad il-pretensjonijiet u t-talbiet kollha bħala infondati fil-fatt u fid-dritt u dan bl-ispejjeż kontra l-istess rikorrenti."

Rat l-atti u dokumenti kollha tal-Kawża;

Rat il-verbal tal-25 ta' Mejju 2021 li permezz tiegħu l-partijiet qablu li din il-Qorti għandha qabel kollox tinvesti l-eċċezzjoni tar-*res iudicata* imqanqla mill-intimat fl-ewwel eċċezzjoni tiegħu;

Rat in-noti ta' osservazzjonijiet tal-abbli difensuri tal-partijiet;

Rat li r-rikors tħalla għallum biex tingħata Sentenza parzjali dwar ir-*res iudicata*.

Iter tal-proċeduri

1. Qabel ma din il-Qorti tikkonsidra l-aspett legali tal-prinċipju tar-*res iudicata* ikun utli li jiġi rintraċċjat x'wassal għall-proċeduri li għandha quddiemha din il-Qorti. Kollox beda mill-proċeduri tal-Kawża fl-ismijiet AIC Joseph Barbara et -vs- Rita Caligari (Rik Numru 28/2007). Ir-rikorrenti f'dawn il-proċeduri kienet parti għal dawk il-proċeduri.

2. Permezz ta' rikors ġuramentat datat 11 ta' Jannar 2007 preżentat quddiem il-Prim Awla tal-Qorti Ċivili, ir-rikorrenti talbet l-iżgumbrament ta' Rita Caligari bid-dispensa tas-smigħ mill-fond li hija kienet qed tokkupa li huwa proprjeta` tar-rikorrenti. It-talba għad-dispensa tas-smigħ tar-rikorrenti f'dik il-kawża ġiet miċħuda permezz ta' provvediment datat 30 ta' Ottubru 2007 u għalhekk l-imsemmija Rita Caligari għaddiet sabiex tressaq risposta ġuramentata permezz ta' liema eċċepiet illi hija għandha titolu fuq

il-fond inkwistjoni ai termini tal-Artikolu 12A tal-Kapitolu 158 tal-Liġijiet ta' Malta.

3. Il-proċeduri quddiem l-ewwel Qorti kienu ġew differiti sine die fuq talba tar-rikorrenti, f'dawk il-proċeduri Attriċi, sabiex jistennew l-eżitu tal-kawża kostituzzjonali intavolata mir-rikorrenti fl-ismijiet AIC Joseph Barbara et -vs- L-Onor. Prim' Ministru et (Rik. 65/2007) u kienu reġgħu ġew appuntati għas-smigħ għat-13 ta' Ottubru 2014. Permezz ta' rikors datat 21 ta' Ġunju 2014 ir-rikorrenti premettiet illi fil-kawża kien "… jehtieg illi tigi deciża materja ta' natura kostituzzjonali fis-sens li, anke fir-rigward tal-appartament 'de quo' li huwa pressokke' identiku ghal dawk mertu tal-kawża surreferita, l-Art. 12A tal-Kap. 158 ghandu jigi kkunsidrat bhala leżiv tad-dritt tar-rikorrenti ghat-tgawdija tal-proprjeta` taghhom" u talbet is-sejħa fil-kawża tal-Avukat tal-Istat, ġia Avukat Ġenerali, u l-ħatra ta' perit tekniku sabiex jagħmel stima tal-valur lokatizju tal-fond inkwistjoni.

4. L-imsemmija Rita Caligari oġġezzjonat għal dawn it-talbiet permezz ta' risposta datata 19 ta' Novembru 2014. L-Avukat tal-Istat ġja Avukat Ġenerali, kien ġie msejjaħ fil-kawża permezz ta' digriet datat 28 ta' Novembru 2014 peress illi l-Qorti ħasset illi l-preżenza tiegħu kienet meħtieġa fil-kawża ġaladarba r-rikorrenti kienet qed timpunja liġi.

5. L-Avukat tal-Istat preżenta r-risposta ġuramentata tiegħu fil-5 ta' Jannar 2015 filwaqt illi Rita Caligari preżentat risposta ulterjuri fuq il-materja kostituzzjonali imqanqla fl-10 ta' Marzu 2015. F'nota ta'

sottomissjonijiet preżentata mir-rikorrenti fit-23 ta' Awwissu 2017, ir-rikorrenti talbet lill-ewwel Qorti sabiex tikkonverti ruħha fis-Sede tagħha Kostituzzjonali sabiex tiddeċiedi l-materja kostituzzjonali/konvenzjonali mqanqla minnha.

6. Fil-25 ta' Novembru 2019 l-ewwel Qorti fis-Sede Kostituzzjonali tagħha tat is-Sentenza fejn, inter alia, iddikjarat illi r-rikorrenti soffriet ksur tad-drittijiet tagħha kif protetti bl-ewwel artikolu tal-ewwel protokol tal-Konvenzjoni Ewropea u akkordat danni morali fis-somma ta' €20,000.

7. Fl-4 ta' Diċembru 2019, ir-rikorrenti intavolat appell għal quddiem il-Qorti tal-Appell konformament mal-artikolu 34 tal-Kap 12 tal-liġijiet ta' Malta. L-Avukat Ġenerali għamel risposta u kif ukoll appell inċidentali fejn talab ir-riforma tas-Sentenza imsemmija billi talabha li tirrevoka limitatament għall-għotja ta' danni morali fis-somma imsemmija.

8. Fit-13 ta' Lulju 2020, il-Qorti tal-Appell tat is-Sentenza li biha laqgħet l-appell inċidentali tal-Avukat Ġenerali inkwantu irrevokat dik il-parti tas-Sentenza appellata fejn akkordat danni morali ta' €20,000.

Huwa minħabba din is-Sentenza li l-Avukat tal-Istat f'dawn il-proċeduri qiegħed jinsisti li għandu japplika l-prinċipju tar-*res iudicata*.

Konsiderazzjonijiet

9. Din il-Qorti tibda biex tistaqsi l-posizzjoni legali meta l-Prim Awla Qorti Ċivili, fil-mori ta' Kawża Ċivili ordinarja, meta tiġi mitluba tikkonsidra mill-parti sokkombenti, jekk xi parti tal-liġijiet li fuqhom l-Attur ikun qed

jiddeduċi l-pretensjonijiet ċivili tiegħu, jiksrux xi dritt fundamenatli tiegħu. Fuq dan il-punt hawn diversi opinjonijiet u hija ħasra li l-leġislatur baqa' ma pprovda qatt b'mod ċar dwar din s-sitwazzjoni, kemm fir-rigward tas-sustanza u anke tal-forma tagħha, bħal ma fil-fatt jagħmel artikolu 46(3) tal-Kostituzzjoni fil-każ tar-referenza Kostituzzjonali.

10. Għalkemm kif veru qalet il-Qorti tal-Appell fis-Sentenza suċitata, li ż-żewġ proċeduri huma maħsuba biex jipprevjenu l-ksur tad-dritt fundamentali, jibqa' l-fatt, li l-iskop li jipprovaw jilħqu ż-żewġ proċeduri la huma identiċi u lanqas simili. Anzi, ma għadhomx ikunu ekwiparati. Di fatti tal-ewwel tintalab mill-parti, tat-tieni mill-Tribunal jew Qorti li ma tkunx il-Prim Awla. Fil-waqt fil-każ tal-konversjoni, tingħata dikjarazzjoni dwar il-ksur tad-dritt, fil-każ ta' referenza il-Prim Awla Qorti Ċivili tiggwida lit-Tribunal jew Qorti li jkunu għamlu r-referenza sabiex jieħu konjizzjoni tad-dikjarazzjonijiet li tkun għamlet il-Prim Awla tal-Qorti Ċivili. Di fatti anke f'każ li ma jinstabx li kien hemm ksur ta' dritt fundamentali l-atti kollha jerġgħu jintbagħtu lill-Qorti li tkun talbet ir-referenza biex tagħraf timxi skont l-eżitu tal-proċeduri quddiem il-Prim Awla (Ara **Sentenza tas-27 ta' Ġunju 2019 fl-ismijiet Il-Pulizija -vs- Marco Pace**). Huwa ukoll komuni għaż-żewġ proċeduri li ma jistgħux jingħataw kumpens. Il-Qorti tal-Appell surreferita għamlet anke aċċenn għal dan.

11. Il-Qorti ħasset li kellha tagħmel dan il-prejamblu għall-aħjar apprezzament tal-punt involut f'din il-Kawża. Issa sejra tqis jekk is-

Sentenza tal-Qorti tal-Appell investitx dak li għandha quddiemha din il-Qorti u ċioe' il-prinċipju ta' *res iudicata*.

12. Biex tkun tista' tintlaqa' l-eċċezzjoni tar-*res iudicata* huwa importanti li t-tlett elementi ta' "*aedem personam*", jiġifieri irid ikun ġudikat li ingħata bejn l-istess partijiet għal kawża l-ġdida, "*aedem res*" li l-oġġett tal-kontestazzjoni huwa l-istess wieħed u "*aedem causa petendi*" jiġifieri l-istess litiġju legali. F'dan ir-rigward issir referenza għas-**Sentenza tat-28 ta` Ottubru 2011 fil-kawża fl-ismijiet Joseph Portelli -vs- Joseph Stellini et, il-Qorti tal-Maġistrati (Għawdex) Ġurisdizzjoni Superjuri (JD)** ;

"*Illi huwa ben stabbilit li sabiex din il-Qorti tilqa` din l-eccezzjoni* ***jridu jikkonkorru tliet elementi*** *u cioe` dawk definiti bhala l-"eadem causa petendi, eadem personam u eadem res" u dan ifisser li sabiex din il-Qorti ssib illi l-azzjoni li ghandha quddiemha hija fil-fatt milquta bil-gudikat ta` sentenza ohra, jehtieg illi jirrizulta illi fil-fatt fiz-zewg kawzi hemm l-istess partijiet, l-istess oggett u listess natura tal-kawza jew kawzali*" .

13. Dan ifisser li mankanti wieħed minn dawn l-elementi, eċċezzjoni bħal din qatt ma tista' tirnexxi. Għalhekk din il-Qorti mingħajr ma ttawwal iżżejjed, żewġ passaġġi partikulari mis-Sentenza tal-Qorti tal-Appell iwassluha sabiex waslet għall-konklużjoni li l-eċċezzjoni hija infondata u dan għas-segwenti raġunijiet. Dawn iż-żewġ passaġġi jinsabu f'paġna 8 u

9 tas-Sentenza li tinsab esebita f'dawn l-atti anke jekk ma kienx hemm bżonn (a' fol 12). Dik il-Qorti għamlet dawn iż-żewġ osservazzjonijiet:

"Fi kliem iehor, il-kwezit li l-ewwel Qorti kellha ssolvi ma kienx dwar jekk ir-rikorrenti kinitx diga soffriet lezjoni tad-drittijiet taghha fiz-zmien ta' qabel l-intavolar tar-rikors guramentat taghha, izda kien biss dwar jekk l-uzu tal-artikolu msemmi a favur tal-intimata f'dik kawza sabiex ma tigix zgumbrata kienx konsonanti mad-drittijiet konvenzjonali tar-rikorrenti."

U

"Naturalment, kif gie sottomess mill-Avukat tal-Istat, jekk ir-rikorrenti thoss illi hija kienet diga sfat vittma ta' ksur tal-jeddijiet fundamentali taghha u jistoqqilha kumpens ghal dan, huwa possibbli ghaliha illi tintavola azzjoni kostituzzjonali/konvenzjonali ghar-rivendika tad-drittijiet taghha. Izda fil-proceduri odjerni, fejn il-pern talkwistjoni huwa l-prevenzjoni tal-applikazzjoni favur l-intimata Caligari ta' artikolu leziv tad-drittijiet tar-rikorrenti, ir-rimedju xieraq, u cioe l-hekk imsejjah "just satisfaction", huwa proprju n-nuqqas ta' applikazzjoni talartikolu inkwistjoni fil-konfront tal-intimata Caligari u mhux il-kumpens monetarju." (Emfazi ta' din il-Qorti).

14. Minn dawn iż-żewġ passaġġi biss jirriżulta li dak li qed jintalab li jkun deċiż f'dawn il-proċeduri m'għandu x'jaqsam xejn ma' dak li ġie determinat f'dawk il-proċeduri. L-anqas ma jista' jingħad li dak li ġie deċiż jikkomprendi impliċitament dak li qiegħed jintalab f'dawn il-proċeduri jew li seta' tqanqal u ma tqanqalx. Dan qiegħed jingħad għaliex dawn il-Qrati dejjem sostnew

li fil-każ tal-applikazzjoni tal-prinċipju ta' *res iudicata* dan "*huwa principju generali li l-gudikat jolqot ukoll eccezzjonijiet u argumenti li setghu gew sollevati f'gudizzju precedenti".* (Ara **Sentenza tat-3 ta' Lulju, 2003 fl-ismijiet Edmea Pace vs Edward Pavia, Prim Awla tal-Qorti Ċivili per Imħallef Tonio Mallia**).

15. Għal din il-Qorti huwa ċar, li vertenza li għandha quddiemha hija tinkwadra fl-ewwel talba tar-rikorrenti u ċioe', li ġew vjolati d-drittijiet fundamentali tagħha kif imħarsa mill-ewwel protokoll tal-Konvenzjoni u artikolu 37 tal-Kostituzzjoni. Fil-proċeduri l-oħra, il-kwistjoni kienet dwar jekk l-artikolu 12B tal-Kap 158 tal-liġijiet kienx konsonanti mad-drittijiet konvenzjonali tagħha.

16. Di piu, f'dawk il-proċeduri, dik il-Qorti ma kellhiex il-kompetenza li takkorda danni morali u dan għar-raġunijiet imsemmija aktar 'l fuq u kif ukoll mill-Qorti tal-Appell. L-anqas għalhekk ma jista jingħad, li japplika l-prinċipju imsemmi fis-Sentenza ta' **Edmea Pace** fuq imsemmija, għaliex ġaladarba dik il-Qorti ma kellhiex is-setgħa li takkorda danni, multo magis ma jistax jingħad li din il-kwistjoni ġiet assorbita fil-ġudizzju jew setgħet tqanqlet meta ma tqanqlitx.

17. Għalhekk, din il-Qorti tasal għall-konklużjoni li żgur ma jista' qatt ikun sodisfatt l-element kemm tal-*aedem res* u kif ukoll tal-*aedem causa petendi*. Mankanti dawn l-elementi, fid-dawl tal-prinċipju tal-kumulu kif fuq spjegat, l-eċċezzjoni tar-*res iudicata* ma tistax tintlaqa'.

Decide

Għaldaqstant għar-raġunijiet fuq imsemmija il-Qorti qed tiddeċiedi u taqta' din il-vertenza billi **tiċħad l-ewwel eċċezzjoni** tal-Avukat tal-Istat dwar ir-*res iudicata*.

Spejjes ta' din is-Sentenza parzjali a' karigu tal-Avukat tal-Istat.

Imħallef Toni Abela

Deputat Reġistratur